

รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ (Proceedings) ครั้งที่ 9 เรื่อง “พุทธวิธี และวิถีครูบา กับการแก้ปัญหาวิกฤตโลก”

(The Buddhist and Kruba Methods to Solve the World Crisis) วันที่ 25 มีนาคม 2566

การประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอกแบบกัลยาณมิตร

External Quality Assessment from of Kalyanamittadhamma

พระสุรชัย สุรชัย.ดร. Phrasurachai Surachayo. Dr

พระครูโสภาสนนทกิตติ.ผศ.ดร. Phrakruophatnonthakit. Asst. Prof. Dr.

ณัชชา อมราภรณ์ Natcha Amaraphon

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Education Mahachulalongkornrajavidyalaya University Thailand.

surachaihongtrakool@gmail.com

บทคัดย่อ

การประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอกแบบกัลยาณมิตรเป็นการสร้างศรัทธา ชี้แนะแนวทาง และกระตุ้นให้สถานศึกษามีการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สถานศึกษามีประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษาที่ดี รวมทั้งมีการประเมินสถานภาพการดำเนินงานของสถานศึกษาเพื่อสะท้อนจุดเด่น จุดด้อย เงื่อนไขความสำเร็จของสถานศึกษานั้น ๆ พร้อมเสนอแนะแนวทางปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้กับสถานศึกษา และรายงานผลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชนทราบต่อไป

คำสำคัญ : การประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอก. กัลยาณมิตร.

Abstract

Evaluating the quality of external education is a form of faithfulness. Provides guidance and encourages continuing education quality development. To provide effective education management. In addition, the status of educational institutions is evaluated to reflect the strengths and weaknesses of the success of the educational institutions. and to guide the improvement and improvement of the quality of education for educational institutions. And report to the relevant agencies and the public to know.

Keywords: External Quality Assessment. Kalyanamittadhamma.

บทนำ

ระบบประกันคุณภาพการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาไทยได้ดำเนินการพัฒนามาอย่างต่อเนื่องตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ.2545ในหมวดที่6ว่าด้วยการประกันคุณภาพการศึกษาระบุไว้ว่า “ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง” (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.2554 : 4-5) โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์กรมหาชน) (Educational Quality Assurance) ได้ให้ความหมาย การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การสร้างมาตรฐานของการบริหารจัดการและดำเนินกิจกรรมตามภารกิจของสถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง สร้างความมั่นใจให้ผู้รับบริการทางการศึกษา ทั้งผู้รับบริการโดยตรง ได้แก่ ผู้เรียน ผู้ปกครอง และผู้รับบริการทางอ้อม ได้แก่ สถานประกอบการ ประชาชน และสังคมโดยรวมซึ่ง สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553 : 18) ได้กล่าวว่า “มาตรฐานการศึกษาที่ต้องการให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาจึงเกี่ยวข้องกับปัจจัย กระบวนการ และ ผลผลิตของการจัดการศึกษาเพื่อการกำกับ ติดตาม ดูแล ตรวจสอบ และประกันคุณภาพของสถานศึกษา มาตรฐานการศึกษาจึงไม่ได้หมายถึงระดับคุณภาพด้านในด้านหนึ่งเท่านั้น แต่รวมถึง ผลผลิตทางการศึกษาที่เกิดกับตัวผู้เรียน โดยเฉพาะผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กระบวนการจัดการเรียน การสอนของครูผู้บริหารสถานศึกษาหรือกระบวนการจัดการบริหารการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2554 : 16)

ในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพนั้น จำเป็นต้องใช้หลักการบริหารจัดการ เช่นเดียวกับการบริหารหรือดำเนินกิจการต่างๆที่ต้องมีการดำเนินงานให้ เป็นระบบครบวงจรโดยมีขั้นตอนที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การประเมินผล เพื่อให้ได้ข้อมูลย้อนกลับ อันจะสะท้อนให้เห็นถึงผลการดำเนินงานที่ผ่านมาว่าบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้เพียงใด รวมทั้งมีจุดอ่อนหรือปัญหาในเรื่องใดบ้างที่ต้องปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้การวางแผนและการดำเนินงานระยะต่อไปบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิภาพ

ด้วยเหตุนี้ จึงจำเป็นที่จะต้องให้ความสำคัญกับการประเมินผล โดยเฉพาะการประเมินคุณภาพภายนอกจากหน่วยงานที่เป็นกลาง เพราะจะทำให้เกิดกลไกในการตรวจสอบอย่างจริงจัง รวมทั้งกระตุ้นให้หน่วยงานที่จัดการศึกษาตั้งแต่ระดับชาติ ถึงหน่วยงานที่เล็กที่สุด คือสถานศึกษาและ

ภายในห้องเรียนต้องมีการประเมินตนเองเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา

การจัดการศึกษา ถือเป็นการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยรัฐได้หมายให้กระทรวง ทบวงกรมต้นสังกัด และสถานศึกษาเป็นผู้ทำหน้าที่ให้บริการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ และสอดคล้องกับความต้องการของสังคมให้แก่ผู้รับบริการ คือ ผู้เรียน และผู้ปกครองซึ่งเป็นผู้รับบริการโดยตรง รวมทั้งผู้รับบริการทางอ้อมคือสถานประกอบการ ประชาชน และสังคมโดยรวม จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่รัฐต้องตรวจสอบประเมินผลว่า การให้บริการดังกล่าวเป็นไปตามนโยบายด้านการศึกษารัฐและสนองความต้องการ ของลูกค้าหรือผู้รับบริการกลุ่มต่างๆ เพียงใด

การที่หน่วยงานที่รับผิดชอบการประเมินคุณภาพภายนอก จำเป็นต้องเป็นองค์การมหาชนซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐประเภทหนึ่ง ที่ไม่ใช่หน่วยงานราชการ หรือรัฐวิสาหกิจนั้น ก็เพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพ เพราะมีความเป็นอิสระและมีอำนาจตัดสินใจได้ทั้งในด้านการบริหาร การจัดการ และการเงินของสำนักงาน ทำให้เกิดความคล่องตัวในการบริหารงาน ให้ลุล่วงตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าการบริหารตามสายการบังคับบัญชา ของระบบราชการ นอกจากนี้ การที่ไม่ต้องขึ้นกับหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาทำให้มีความเป็นกลาง และเป็นธรรม ปราศจากแรงกดดันที่จะทำให้ผลการประเมินภายนอกเบี่ยงเบนไปจากความเป็นจริง อันจะก่อให้เกิดการตรวจสอบและถ่วงดุล (Check & Balance) อย่างแท้จริง และจะทำให้การประเมินคุณภาพภายนอก เป็นบริการสาธารณะที่เป็นกลไกที่มีประสิทธิภาพในการสร้างความสามารถที่จะตรวจสอบได้ว่า การจัดการศึกษาที่เป็นอยู่นั้นได้ “ให้” สิ่งที่ผู้เรียน สังคมและรัฐต้องการด้วยคุณภาพที่ได้มาตรฐานและมีประสิทธิภาพเพียงใด

การประเมินคุณภาพการศึกษา

1.รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 81 เกี่ยวกับการรับรองคุณภาพการศึกษา (สมศ. <http://www.onesqa.or.th>)

กำหนดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ จึงได้มีการยกร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 20 สิงหาคม 2542 เป็นต้นมา ในหมวด 6 ว่าด้วยมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา มาตรา 49 ได้กำหนดให้มีสำนักงานรับรอง

มาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา เรียกโดยย่อว่า "สมศ." มีฐานะเป็นองค์การมหาชน ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 117 ตอนที่ 99ก เมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน 2543 และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 4 พฤศจิกายน 2543 โดยให้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาเกณฑ์ และวิธีการประเมินคุณภาพภายนอก และทำการประเมินผลการจัดการศึกษาเพื่อให้มีการตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษา โดยคำนึงถึงความมุ่งหมาย หลักการ และแนวทางการจัดการศึกษาในแต่ละระดับตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ โดยให้มีการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษา ทุกแห่งอย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุกห้าปี นับตั้งแต่การประเมินครั้งสุดท้าย และเสนอผลการประเมินต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน

นอกจากนี้ได้กำหนดไว้ในบทเฉพาะกาลว่าจะต้องจัดให้มีการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาทุกแห่งภายในหกปี นับตั้งแต่วันที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ใช้บังคับ

คณะรัฐมนตรีได้แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2543 ตามพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา พ.ศ.2543 จำนวน 11 ท่าน โดยให้มีกรรมการโดยตำแหน่งจำนวน 3 ท่าน ได้แก่ ปลัดกระทรวงการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ประธานกรรมการพัฒนาระบบการประเมินคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน และประธานกรรมการพัฒนาระบบการประเมินคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา และให้มีผู้ทรงคุณวุฒิที่ไม่ใช่ข้าราชการจำนวนไม่น้อยกว่า 4 ท่าน จากการสรรหาผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์ทางด้านการบริหาร มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ หรือวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และให้อำนาจการเป็นกรรมการและเลขานุการโดยตำแหน่ง

2. อำนาจหน้าที่ของส่วนงานการรับรองคุณภาพการศึกษา

พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) พ.ศ.2543 ในมาตรา 8 กำหนดให้สำนักงานฯ มีอำนาจหน้าที่หลัก ดังนี้

1. พัฒนาระบบการประเมินคุณภาพภายนอก กำหนดกรอบแนวทางและวิธีการประเมินคุณภาพภายนอกที่มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับระบบการประกันคุณภาพของสถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัด
2. พัฒนามาตรฐานและเกณฑ์สำหรับการประเมินคุณภาพภายนอก
3. ให้การรับรองผู้ประเมินภายนอก

4. กำกับดูแลและกำหนดมาตรฐานการประเมินคุณภาพภายนอกที่ดำเนินการโดยผู้ประเมินภายนอก รวมทั้งให้การรับรองมาตรฐาน ทั้งนี้ ในกรณีจำเป็นหรือเพื่อประโยชน์ในการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาระบบการประเมินคุณภาพภายนอก สำนักงานอาจดำเนินการประเมินคุณภาพภายนอกเองก็ได้

5. พัฒนาและฝึกอบรมผู้ประเมินภายนอก จัดทำหลักสูตรการฝึกอบรม และสนับสนุนให้องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพหรือวิชาการ เข้ามามีส่วนร่วมในการฝึกอบรมผู้ประเมินภายนอกอย่างมีประสิทธิภาพ

6. เสนอรายงานการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาประจำปีต่อคณะรัฐมนตรี รัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และสำนักงานงบประมาณ เพื่อประกอบการพิจารณาในการกำหนดนโยบายทางการศึกษา และการจัดสรรงบประมาณเพื่อการศึกษา รวมทั้งเผยแพร่รายงานดังกล่าวต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน

โดยมีพันธกิจ ได้แก่

1. พัฒนาระบบการประเมินคุณภาพภายนอก
2. ให้การรับรองผู้ประเมินภายนอก กำกับดูแลการประเมินคุณภาพภายนอก รวมถึงให้การรับรองมาตรฐานสถานศึกษา
3. รายงานผลการประเมิน และข้อเสนอแนะต่อสถานศึกษา หน่วยงานต้นสังกัด และรัฐบาล

3. เป้าหมายการให้บริการและผลผลิตตามเป้าหมาย (2559-2563)

ให้มีการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาเพื่อพัฒนามาตรฐานการศึกษา โดยสถานศึกษาทุกแห่งจะได้รับการประเมินคุณภาพภายนอกอย่างน้อย 1 ครั้ง ในทุก 5 ปี การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นกระบวนการทางการศึกษา เพื่อสร้างความมั่นใจและให้หลักประกันต่อผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชนและสังคมว่าสถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานตามเกณฑ์ที่กำหนดโดยการมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐและเอกชน อันก่อให้เกิดคุณภาพการอย่างใหญ่หลวงต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และการยกระดับศักยภาพการแข่งขันของประเทศไทยในสังคมโลก

1. ส่งเสริมให้สถานศึกษามีการประกันคุณภาพภายในเพื่อพร้อมรับการประเมินคุณภาพภายนอกในปี พ.ศ.2559-2563 จำนวน 61.752 แห่ง

2. พัฒนาผู้ประเมินภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 3.650 คน ศูนย์พัฒนาเด็ก จำนวน 2.000 คน วัดอุประสงค์พิเศษ จำนวน 500 คน การศึกษานอกระบบ 1.260 คน การอาชีวศึกษา จำนวน 1.260 คน และระดับอุดมศึกษา จำนวน 1.050 คน

3. จัดทำคู่มือการประเมินภายนอก จำนวน 5 เรื่อง คือ การศึกษาขั้นพื้นฐาน อุดมศึกษาด้านการอาชีวศึกษา การศึกษานอกระบบ

4. ประเมินคุณภาพการศึกษา 75.569 แห่ง

5. การสร้างองค์ความรู้เรื่องการประกันคุณภาพการศึกษา 20 เรื่อง

6. รายงาน คุณภาพการศึกษาในแต่ละระดับและโดยรวมในแต่ละปี พร้อมข้อเสนอเชิงนโยบายการศึกษาในแต่ละระดับการศึกษาโดยรวม เมื่อประเมินครบรอบ (5 ปี)

7. มีแผนและระบบการจัดการความรู้

4.หลักกัลยาณมิตรในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

กัลยาณมิตรตตาทา หมายถึง การเสวนา คบหา คนดี มีจิตฝึกฝนไปหาบุคคลที่มีศรัทธา มีศีล มีสุตะ คือเป็นพหูสูตร มีจาคะและมีปัญญา (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) 2536 : 621-622) ซึ่งกัลยาณมิตรตตาทาเป็นแหล่งปัญญาและแบบอย่างที่ดี คืออยู่รวมหรือใกล้ชิดกัลยาณชน เริ่มต้นจากพ่อแม่ การเข้าร่วมสังคมที่จะมีอิทธิพล ชักนำให้เจริญอกงามในการพัฒนาพฤติกรรมจิตใจและปัญญาโดยเรียนรู้และพัฒนาการสื่อสารสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ด้วยเมตตาตามิตรธาทา ที่เป็นแบบอย่างที่ดี รู้จักปัจจัยภายนอกที่เป็นบุคคล สื่อสารต่างๆ ให้เป็นประโยชน์ในการแสวงหาความรู้ ความดีงามเพื่อการพัฒนาชีวิตแก้ปัญหาและสร้างสรรค์ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). 2541 : 1)

พระพุทธศาสนากล่าวถึงมิตรประกอบด้วยองค์ธรรม 7 ประการ (อง.ส.ต.ต.ก. (ไทย) 23/37/57) กล่าวคือ กัลยาณมิตรธรรม 7 หมายถึง องค์คุณของกัลยาณมิตร คุณสมบัติของมิตรดีหรือมิตรแท้ คือท่านที่คบหรือเข้าหาแล้วจะเป็นเหตุให้เกิดความดีงามและความเจริญ

1. เป็นที่รักเป็นที่พอใจ คือ ปิโย น่ารัก ในฐานะเป็นที่สบายใจและสนิทสนม ชวนให้อยากเข้าไปปรึกษาไต่ถาม (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). 2536 : 204) หรือเป็นผู้ประกอบด้วยเมตตาทำให้เรารู้สึกว่ามีเพื่อน ทำให้เกิดความอบอุ่นใจ แม้พระพุทธเจ้าก็ทำให้พระสาวกมีความสดชื่น มีความอบอุ่นใจ มีความสบายใจ ไม่ได้ถูกทอดทิ้ง เหมือนกับเราทั้งหลายมีครูอาจารย์ที่ดี ท่านมีเมตตาเหมือนมีเพื่อนดูแลอยู่ตลอดเวลา ธรรมดาค่าว่าบุคคลผู้อยู่ด้วยความเมตตาเป็นปกติย่อมเป็นที่รักของมนุษย์ทั้งหลายและพวกมนุษย์คือเป็นที่รักของเหล่าสัตว์

2. เป็นที่เคารพ (อง.สศ.ตก. (ไทย) 23/37/57) คือ ครู นำเคารพ ในฐานะประพจน์สมควร แก่ฐานะให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจ เป็นที่พึ่งได้และปลอดภัย เป็นที่เคารพ ผู้มีความหนักแน่น มีคุณธรรม เป็นผู้มีความประพจน์สมควรเหมาะสมแก่ฐานะ ทำให้รู้สึกอบอุ่นใจเป็นที่พึ่งได้ เป็นหลักให้กับคนที่คบหา คนผู้คบกับกัลยาณมิตรมีความรู้สึกว่ามันคง ปลอดภัย มีเครื่องยึดเหนี่ยวบุคคลที่ควรสักการะเคารพ นำเสวนาคบหา ได้แก่ บุคคลที่ประกอบด้วยศีล ด้วยสมาธิ ด้วยปัญญา บุคคลเช่นนี้ควรสักการะและเสวนาคบหา ในปกรณัมสังกัสนิเทศน์ท่านอธิบายคำว่า “ครู” ว่าเป็น บุคคลผู้ควรแก่ความเคารพ มีมารดาบิดาเป็นต้น ชื่อว่า ครู เป็นผู้เพื่องฟูและเปิดเผย อีกอย่างหนึ่ง ความเป็นผู้มีความเคารพตามสมควรในบุคคลเป็นต้นว่า พระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า พระสาวกของพระพุทธเจ้า อาจารย์ พี่ชาย พี่หญิง ผู้ควรแก่การประกอบความทำให้หนักชื่อว่า ความเคารพ (พระมหาสุภาวิชัย วิราม. 2545 : 76)

3. เป็นที่ยกย่อง คือ ภาวนิโย นำเจริญใจในฐานะทรงคุณคือความรู้สึกและภูมิปัญญา แท้จริงทั้งเป็นผู้ฝึกอบรมและปรับปรุงตนอยู่เสมอ ควรเอาอย่างทำให้ระลึกและเอื้ออำนงด้วยซาบซึ่งภูมิใจ เป็นผู้มีความรู้จริง ผู้ที่มีคุณธรรมมีความประพจน์ดีงามทำให้เราเกิดความรู้สึกว่าจริงใจ มีกำลังใจเป็นแบบอย่างอยากจะทำตามทำให้มีความก้าวหน้าได้

4. เป็นนักพูด คือ วัตตะ รู้จักพูดให้ได้ผล รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไรควรพูดอะไร อย่างไร ควรให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี คอยบอกเกี่ยวกับเรื่องการประพฤติปฏิบัติของเราว่าควรจะเป็นอย่างไร และเราทำถูกทำผิด อันไหนที่เราทำไม่ถูก บอกวิธีแก้ไขให้ สิ่งไหนที่เราทำถูกต้อง กัลยาณมิตรก็ส่งเสริมวิธีให้ดียิ่งขึ้นไป ทำให้เราได้หลักคุณธรรมเพิ่มมากขึ้น ซึ่งการบอกนี้สำคัญมากที่จะช่วยให้ปฏิบัติถูกต้อง

5. เป็นผู้อดทนต่อถ้อยคำ คือ วรณักขโม อดทนต่อถ้อยคำคือพร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษาซักถาม คำเสนอและวิพากษ์วิจารณ์ อดทนฟังได้ไม่เบื่อไม่ฉุนเฉียว พยายามที่จะช่วยชี้แจง จนกระทั่งเกิดความเข้าใจชัดเจนทั้งไม่ทอดทิ้งและไม่ปล่อยปละ แต่จะเอาใจใส่อดทนต่อการที่จะแนะนำสั่งสอน

6. เป็นผู้พูดถ้อยคำลึกซึ้งได้ คือ คัมภีร์ญาณจะ กะถัง กัตตะ แถลงเรื่องล้าลึกได้สามารถอธิบายเรื่องยุ่งยากซับซ้อนให้เข้าใจและให้เรียนรู้ เรื่องราวที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป กัลยาณมิตรที่มีคุณสมบัติพิเศษที่จะช่วยลูกศิษย์ได้อย่างแท้จริงก็คือ ผู้ที่สามารถทำให้เข้าถึงสิ่งที่ลึกซึ้งให้ยิ่งๆ ขึ้นไป อันนี้จะป็นปัจจัยที่ทำให้เราสามารถก้าวหน้าในการปฏิบัติ ถ้าเรื่องลึกซึ้งขึ้นไป

7. ไม่ชักนำในอฐานะ คือ โนจัญญาเนนโยชะเย ไม่ชักนำในอฐานะคือไม่แนะนำในเรื่องเหลวไหลหรือชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย

5.คุณสมบัติของกัลยาณมิตร

ในทัศนะของท่านพระธรรมปิฎก ได้กล่าวไว้ว่า คนดี ว่าโดยลักษณะเฉพาะตัวของเขา ที่เรียกว่า สัตบุรุษหรือบัณฑิต คือคนดีหรือคนที่แท้ มีหลักธรรมที่เรียกว่า สัปปริสธรรม 7 ประการ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). 2541 : 627-628) มีดังนี้

1. ัมมมัญญตา รู้หลักและรู้จักเหตุ คือรู้หลักความจริงของธรรมชาติ รู้หลักการ กฎเกณฑ์ แบบแผนหน้าที่ ซึ่งจะเป็นเหตุให้กระทำการได้สำเร็จผลตามความมุ่งหมาย เช่น ศึกษารู้ว่าหลักธรรมที่ตนจะต้องศึกษาและปฏิบัติคืออะไร มีอะไรบ้าง

2. อัตถมัญญตา รู้ความมุ่งหมายและรู้จักผล คือรู้ความหมายและความมุ่งหมายของหลักธรรมหรือหลักการ กฎเกณฑ์ หน้าที่ รู้ผลที่ประสงค์ของกิจที่จะทำ เช่น ศึกษารู้ว่าธรรมที่ตนศึกษาและปฏิบัตินั้นๆ มีความหมายและความมุ่งหมายอย่างไร ตลอดจนรู้จักประโยชน์ที่เป็นจุดหมายหรือสาระของชีวิต

3. อัตตมัญญตา รู้จักตน คือรู้ฐานะ ภาวะ เพศ กำลัง ความรู้ ความถนัด ความสามารถ และคุณธรรม เป็นต้น ของตนตามความเป็นจริง เพื่อประพฤติปฏิบัติได้เหมาะสมและให้เกิดผลดี เช่น ศึกษารู้ว่าตน มีศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ ปัญญาและปฏิภาณแค่ไหน

4. มัตตมัญญตา รู้จักประมาณ คือรู้จักความพอเหมาะพอดี เช่นรู้จักประมาณในการบริโภคอาหาร ในการใช้จ่ายทรัพย์ ศึกษารู้จักประมาณในการรับปัจจัย 4 เป็นต้น

5. กาลมัญญตา เช่น รู้ว่าเวลาไหนควรทำอะไร รู้จักเวลาเรียน เวลาทำงาน เวลาพักผ่อน เป็นต้น

6. ปริสัณญตา รู้จักชุมชน คือรู้จักถิ่น รู้จักที่ชุมนุมและชุมชน รู้จักมารยาทระเบียบวินัย ขนบธรรมเนียมประเพณี และข้อควรรู้ควรปฏิบัติอื่นๆ ต่อชุมชนนั้นๆ

7. ปุคคัลมัญญตา รู้จักบุคคล คือรู้จักความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยอาศัยความสามารถและคุณธรรม เป็นต้น เพื่อปฏิบัติต่อผู้นั้นโดยถูกต้อง เช่นว่าควรจะคบหรือไม่ จะเกี่ยวข้องจะใช้จะยกย่อง จะตำหนิหรือจะแนะนำสั่งสอนอย่างไรจึงจะได้ผลดี เป็นต้น (ที.ปา. (ไทย) 11/331/264; 439/312; อง.สศ.ตก.(ไทย) 23/65/114)

บัณฑิต คือคนฉลาดหรือคนที่ดำเนินชีวิตด้วยปัญญา มีคุณสมบัติที่ท่านแสดงไว้หลายแบบหลายอย่างดังในพุทธพจน์ที่ว่า

1.“ภิกษุทั้งหลาย คนพาลมีกรรมเป็นเครื่องกำหนด บัณฑิตมีกรรมเป็นเครื่องกำหนด. ต่างก็ปรากฏแจ่มฉายด้วยความประพัตติของตน.ผู้ประกอบด้วยธรรม 3 ประการ พึงทราบว่าเป็นพาล คือ ด้วยกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต.... ผู้ประกอบด้วยธรรม 3 ประการ พึงทราบว่าเป็นบัณฑิต คือ ด้วยกายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริต.....”

2.“ภิกษุทั้งหลาย ลักษณะของบัณฑิต เครื่องหมายของบัณฑิต แนวความประพัตติของบัณฑิตมี 2 ประการ ดังนี้ กล่าวคือ บัณฑิตเป็นผู้มีปกติความคิดดี มีปกติพูดถ้อยคำดี มีปกติทำการดี” (อง.ตัก. (ไทย) 20/442/129 ; ม.อ. (ไทย) 14/468/311)

3.“บัณฑิตไม่ทำชั่วเพราะเหตุแห่งตน หรือเพราะเหตุแห่งบุคคลอื่น ไม่พึงปรารถนา บุตร ทรัพย์ รัฐ ความสำเร็จแก่ตน โดยไม่ชอบธรรม. บัณฑิตนั้น พึงเป็นผู้มีศีล มีปัญญา ประกอบด้วยธรรม” (ขุ.ธ. (ไทย) 25/17/26)

4.“หงส์ก็ดี นกกระเรียนก็ดี นกยูงก็ดี ช้างก็ดี เนื้อฟานทั้งหลายก็ดี ย่อมกลัวราชสีห์ทั้งนั้น จะวัดที่ร่างกายไม่ได้ฉันใด ในหมู่มนุษย์ก็เหมือนกัน ถึงแม้เป็นเด็กถ้ามีปัญหา ก็นับว่าผู้ใหญ่ แต่ถ้าเฒ่าถึงร่างกายจะใหญ่โต ก็หาเป็นผู้ใหญ่ไม่” (ส.นิ. (ไทย) 16/705/325 ; ขุ.ชา. (ไทย) 27/253-4/74)

5.“คนจะชื่อว่าเป็นผู้ใหญ่ เพียงเพราะมีผมหนอกก็หาไม่ ถึงวัยของเขาจะห่อมน ก็เรียกว่าแก่เปล่า.ส่วนผู้ใดมีสัจจะ มีธรรม มีอหิงสา มีความบังคับควบคุมคน มีความฝึกตน ผู้นั้นแลเป็นปราชญ์ สลัดมลทินได้แล้วเรียกว่า เป็นผู้ใหญ่” (ขุ.ธ. (ไทย) 25/29/50)

6.“ผู้ใดเป็นธีรชน เป็นคนกตัญญูกตเวที คบหากัลยาณมิตร มีความรักดีมั่น กระทำกิจเพื่อผู้ตกทุกข์ด้วยตั้งใจ คนอย่างนั้นท่านเรียกว่า สัตบุรุษ” (ขุ.ชา. (ไทย) 27/2466/514)

6. ลักษณะของกัลยาณมิตร

หากการมองกัลยาณมิตรในแง่มุมของการทำหน้าที่ต่อผู้อื่น ซึ่งได้แก่การแนะนำ ชักจูงให้มิตรของตนเดินไปในทางที่ถูกที่ควร ทั้งด้วยการพูดให้ฟัง ทำให้ดู และที่สำคัญคือการมีชีวิตเป็นอยู่ให้เห็น กัลยาณมิตรก็ต้องมีคุณสมบัติพิเศษจำเพาะสำหรับการทำหน้าที่นั้นอีกส่วนหนึ่ง ซึ่งพระพุทธองค์ทรงแสดงถึงคุณสมบัติดังกล่าวไว้ว่า ผู้เป็นกัลยาณมิตรย่อมเชื่อปัญญาปัญญาตรัสรู้ของพระตถาคต เชื่อกรรมและผลของกรรม เป็นผู้นำรัก นำเคารพ หมั่นศึกษาหาวิชาความรู้อยู่เสมอ คำสอน และถ้อยคำของท่านสามารถอธิบายธรรมที่ยาก ละเอียด ลุ่มลึกได้ (สามารถธรรมให้ละเอียดลุ่มลึก) และไม่

ชกจุณมิตรทั้งหลายไปในทางที่ดี (ขุ.อ. (ไทย) 25/31/235) ดังพระพุทธพจน์ว่า “บุคคลผู้มีความเป็นที่รัก เป็นที่น่าเคารพ เป็นที่น่ายกย่อง เป็นผู้ว่ากล่าวผู้ควรแก่การว่ากล่าว เป็นผู้กล่าวถ้อยคำอันลึกซึ้ง ไม่แนะนำในสิ่งที่ควร เหล่านี้มีอยู่ในบุคคลใด บุคคลนั้นเป็นมิตร ผู้นั้นเคราะห์ในสิ่งที่เป็นประโยชน์ บุคคลผู้ต้องการมิตรควรคบ แม้ด้วยการยอมเสีย” (วิสุทธิ.ฎีกา. (ไทย) 1/42/105)

สรุปได้ว่ากัลยาณมิตรธรรม เป็นคุณธรรมประจำของกัลยาณมิตรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาลักษณะอย่างชัดเจน บุคคลที่ถือว่าเป็นกัลยาณมิตรนั้นย่อมแสดงออกให้ปรากฏเป็นรูปธรรมต่อสังคม เพื่อสร้างความศรัทธาให้แก่ผู้พบเห็นเกิดความประทับใจ

การประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอกแบบกัลยาณมิตร

รูปแบบกัลยาณมิตรประเมินคุณภาพภายนอกของ สมศ. (Amicable Assessment Model) การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาไทยตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 หมวด 6 ว่าด้วยมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษามาตรา 47 - 51

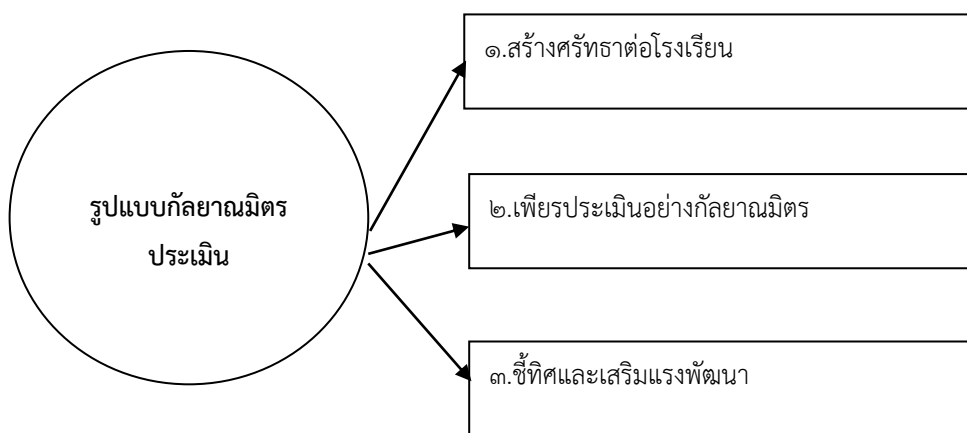
การประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษาทุกแห่งนั้นมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญเพื่อ กระตุ้นให้สถานศึกษามีการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง และมีประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษาที่ดี รวมทั้งมีการประเมินสถานภาพการดำเนินงานของสถานศึกษาเพื่อสะท้อนจุดเด่น จุดด้อย เงื่อนไขความสำเร็จของสถานศึกษานั้น ๆ พร้อมเสนอแนะแนวทางปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้กับสถานศึกษา และรายงานผลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชนทราบต่อไปด้วย ดังนั้น สมศ. จึงได้กำหนดรูปแบบกัลยาณมิตรประเมินขึ้นเพื่อให้การประเมินคุณภาพภายนอก เป็นการประเมินที่มีคุณภาพประสิทธิภาพสูงสุด พร้อมด้วยคุณธรรม จริยธรรมตามนัยของความเกื้อกูลกันสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษา ดังมีขั้นตอนหลัก 3 ขั้นตอน ดังนี้

ส่งเสริมและพัฒนา คือ การสร้างเจตคติที่ดีต่อการประกันคุณภาพการศึกษา โดยเฉพาะการประเมินคุณภาพภายนอกและส่งเสริมพัฒนาให้สถานศึกษาพร้อม

พัฒนาสู่คุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถาบันและพร้อมรับการประเมินคุณภาพภายนอกจาก สมศ.

1. สร้างศรัทธาต่อโรงเรียน คือ การพัฒนาคัศสรผู้ประเมินภายนอกที่มีความเป็นกัลยาณมิตรเพื่อให้สถานศึกษา เกิดศรัทธาและไว้วางใจต่อผู้ประเมินภายนอกและมีความเป็นมิตรต่อกันในการปฏิบัติภารกิจการประเมินคุณภาพภายนอก เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานของสถานศึกษา
2. เพียรประเมินอย่างกัลยาณมิตร คือ การประเมินสภาพจริงเพื่อยืนยันผลประเมินจากการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา เพื่อพัฒนาสู่มาตรฐานโดยการบูรณาการการประเมินตนเอง การประเมินเชิงประจักษ์ การประเมินเสริมพลัง การประเมินเชิงคุณภาพ และการประเมินเทียบมาตรฐาน
3. ชี้นำและเสริมแรงพัฒนา คือ การรายงานผลการประเมินอย่างตรงไปตรงมา พร้อมทั้งร่วมมือกับต้นสังกัดในการให้แรงเสริมเพื่อให้สถานศึกษาที่การพัฒนา คุณภาพและมาตรฐานอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

สรุป และข้อเสนอแนะ

สรุปได้ว่า การประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอกแบบกัลยาณมิตรเป็นการสร้างศรัทธา ชี้นำแนวทางและกระตุ้นให้สถานศึกษามีการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สถานศึกษามีประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษาที่ดี รวมทั้งมีการประเมินสถานภาพการดำเนินงาน

ของสถานศึกษาเพื่อสะท้อนจุดเด่น จุดด้อย เจาะไขความสำเร็จของสถานศึกษานั้น ๆ พร้อมเสนอแนะแนวทางปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้กับสถานศึกษา และรายงานผลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชนทราบต่อไป โดยมีเป้าหมายการให้บริการและผลผลิตตามเป้าหมายในปี (2559-2563) ส่งเสริมให้สถานศึกษามีการประกันคุณภาพภายในเพื่อพร้อมรับการประเมินคุณภาพภายนอกในปี พ.ศ.2559-2563 จำนวน 61.752 แห่ง พัฒนาผู้ประเมินภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 3.650 คน ศูนย์พัฒนาเด็ก จำนวน 2.000 คน วัดพุทธประสงค์พิเศษ จำนวน 500 คน การศึกษานอกระบบ 1.260 คน การอาชีวศึกษา จำนวน 1.260 คน และระดับอุดมศึกษา จำนวน 1.050 คน จัดทำคู่มือการประเมินภายนอก จำนวน 5 เรื่อง คือ การศึกษาขั้นพื้นฐาน อุดมศึกษา ด้านการอาชีวศึกษา การศึกษานอกระบบ ประเมินคุณภาพการศึกษา 75.569 แห่ง สร้างองค์ความรู้เรื่องการประกันคุณภาพการศึกษา 20 เรื่อง รายงาน คุณภาพการศึกษาในแต่ละระดับและโดยรวมในแต่ละปี พร้อมข้อเสนอเชิงนโยบายการศึกษาในแต่ละระดับการศึกษาโดยรวม เมื่อประเมินครบรอบ (5 ปี) และมีแผนและระบบการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาการศึกษาของประเทศให้เจริญทัดเทียมกับต่างประเทศ

References

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2536). *พุทธธรรม (ฉบับปรับปรุงและขยายความ)*. (พิมพ์ครั้งที่ 11).

กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2541). *ธรรมบุญชีวิต*. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาสุภาวิธย์ วิจารณ์. (2545). การศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดเรื่องกัลยาณมิตรตามหลักพุทธจริยศาสตร์ที่ศณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนวัดปากน้ำวิทยาคมและโรงเรียนสุวรรณพลับพลาพิทยาคม. *วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สมศ. สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(องค์การมหาชน)

<http://www.onesqa.or.th> [ออนไลน์วันที่ 15 มิถุนายน 2565]

รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติ (Proceedings) ครั้งที่ 9 เรื่อง “พุทธวิธี และวิถีครูบา กับการแก้ปัญหาวิกฤตโลก”

(The Buddhist and Kruba Methods to Solve the World Crisis) วันที่ 25 มีนาคม 2566

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2554). *การกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา เล่ม 2*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2554). *คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2553*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์.

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์กรมหาชน). (2553). *อริธานศัพท์ การประกันคุณภาพการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร : หจก.สำนักพิมพ์ฟิสิกส์เซ็นเตอร์.